

Agenda Stad

Maatschappelijke uitdagingen
vragen bestuurlijke lenigheid

VERKIEZINGSMEMORANDUM 2019-2024
Vlaamse centrumsteden

KENNISCENTRUM
VLAAMSE STEDEN

Vlaamse overheid voor een volwaardig stedenbeleid in al haar geledingen

De juiste vragen op de juiste schaal op het juiste moment in de juiste volgorde

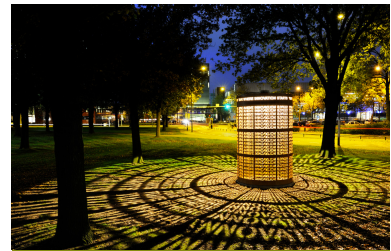
De interbestuurlijke realiteit

Stedelijke opgaven dienen zich niet silo - gewijs aan

Data en analyse

Nood aan een sterk smart city-ecosysteem met ruimte voor experiment, innovatie en samenwerking

We zullen meer moeten doen met dezelfde ruimte

Steden en stedelijke netwerken bieden mee een sterk Vlaams antwoord op het Europa van morgen

Vlaamse overheid voor een volwaardig stedenbeleid in al haar geledingen

Hoewel Vlaanderen de laatste twee decennia de steden herontdekt heeft en de achtereenvolgende bevoegde ministers gestaag aan een stedenbeleid getimmerd hebben, moeten we vaststellen dat de Vlaamse regering in zijn geheel vandaag nog steeds geen volwaardig stedenbeleid voert.

Heel wat Europese steden werken vandaag in partnerschap met hun centrale overheid en spelen in toenemende mate een doorslaggevende rol in de ontwikkeling van hun regio/land. Ook de Vlaamse centrumsteden hebben dat potentieel. Eén op vier Vlamingen woont in een centrumstad. De steden zijn en blijven hefboomen voor economische groei en tewerkstelling. Een kwart van de nieuw opgerichte ondernemingen is er gevestigd. Liefst de helft van alle jobs in de kennisintensieve en creatieve sector bevindt zich in de centrumsteden. Ze vormen daarmee een bron van welvaart en welzijn voor heel Vlaanderen. De verwachting is dat de toename van het aantal jobs in de maakindustrie vooral in stedelijke omgevingen zal plaatsvinden. Het lijkt ons dus billijk dat de steden als partners en medestanders erkend worden door Vlaanderen en niet langer als uitvoeringsinstanties van Vlaams beleid gezien worden.

Wat dat betreft kunnen we alleen maar jaloers kijken naar de Nederlandse 'Agenda stad', een samenwerkingsverband tussen steden, maatschappelijke partners en de Rijksoverheid dat werkt aan de bevordering van groei, leefbaarheid en innovatie in Nederlandse steden. Dit doen ze door het sluiten van City Deals rond concrete, stedelijke transitie- opgaven. Samenwerking tussen stedelijke regio's is daarbij cruciaal. De City Deals zorgen in algemene zin voor een stevige impuls bij de aanpak van grote maatschappelijke opgaven.

Hierin werken partners uit de steden, publiek en privaat, samen met de Rijksoverheid aan nieuwe oplossingen, waarbij bestaande praktijken en financieringsmodellen ter discussie staan en wordt gewerkt aan differentiatie, aanpassingsvermogen en flexibiliteit van nationale en Europese kaders (regelgeving, geld). De inhoudelijke opgave is daarbij leidend.

Op stedelijk niveau komen deze opgaven samen in concrete projecten én concentreert zich de kennis om innovaties te ontwikkelen. Ook de Europese Unie is een onmisbare speler, bijvoorbeeld waar het gaat om energievraagstukken of de komst van migranten. Op Europees niveau worden daarom Partnerships gesloten om te werken aan betere regelgeving, kennisdeling en meer fondsen voor steden.

Het Kenniscentrum Vlaamse Steden zal naar analogie met de City Deals in Nederland in 2019 een speerpuntenprogramma 'Transitieopgaven' opstarten, dat aan een aantal duidelijke uitgangspunten moet voldoen:

- maatschappelijke uitdagingen aanpakken die de levenskwaliteit van burgers verhogen;
- zorgen voor een stedelijke omgeving die duurzaam en veerkrachtig in de toekomst staat;
- toekomstgericht zijn en gericht op innovatie. Hierbij worden nieuwe standaarden gecreëerd voor innovatieve producten en diensten;
- een multi-stakeholder aanpak kennen met de vier pijlers van de samenleving: overheden, bedrijven, kennisinstellingen en al dan niet georganiseerde burgers. Er wordt gewerkt aan een volwaardige Quadruple Helix aanpak;
- voldoende regionale uitstraling bevatten en ook de regio betrekken in de uitvoering;
- verschillende bestuurslagen betrekken;
- zich lenen tot de disseminatie van opgedane kennis én producten zodat we tot gemeenschappelijke en gedeelde dynamieken komen die kunnen leiden tot schaalvergroting.
- de toepassing van data en geïntegreerde technologieën moet een essentieel onderdeel zijn.

Als de steden er in slagen met meer slagkracht de maatschappelijke uitdagingen aan te pakken, dragen ze in één beweging ook bij aan de Vlaamse ambitie om aansluiting te vinden bij de topregio's.

Voor de ontwikkeling van een volwaardig Vlaams stedenbeleid vragen de centrumsteden de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement:

- Werk te maken van een Vlaamse 'Agenda stad' en te opteren voor de installatie van een structureel overlegplatform waarin de Vlaamse Regering en de Vlaamse centrumsteden zich engageren tot het voeren van een gezamenlijk beleid rond een aantal prioritaire thema's. Dit overleg beoogt systematische samenwerking op belangrijke terreinen van het overheidsbeleid, het opstellen van een gezamenlijke visie en meer samenhang te brengen in het beleid. Het overleg heeft een coördinerend karakter en resulteert in een proactieve betrokkenheid van de centrumsteden bij het tot stand komen van nieuw beleid en nieuwe regelgeving die een impact hebben op het beleid en de organisatie van de centrumsteden;
- Mee de schouders te zetten onder het speerpuntenprogramma 'Transitieopgaven' als een ambitieuze vertaling van de City Deals naar Vlaanderen en samen te werken aan de toekomst van stedelijk Vlaanderen.

Beleids- en regelgevingsprocessen opbouwen rond de juiste vragen op de juiste schaal op het juiste moment in de juiste volgorde

De maatschappelijke omgeving wordt turbulenter, met meer kans op schokken en meer impact in Vlaanderen door ontwikkelingen en gebeurtenissen buiten Vlaanderen. Belangrijke uitdagingen zoals ruimte, energie, concurrentievermogen, werkloosheid, vergrijzing, armoede, klimaatverandering... zijn in toenemende mate complex en verweven.

Er is daarom steeds meer nood aan robuuste lange termijnvisie, risicobeheer, wendbaarheid en capaciteit om te 'verbinden'.

Complexe (groot)stedelijke problemen laten zich moeilijk 'verknippen'. Maatschappelijke uitdagingen laten zich niet opsluiten in administratief afgebakende klassieke sectoren, een multidisciplinaire aanpak en samenwerking over sectoren heen is essentieel (multi-sector aanpak).

Eén bestuursniveau zal zelden alleen voor de oplossingen kunnen zorgen (migratie, werk, ...). Voor een toenemend aantal vraagstukken die opduiken zal op verschillende bestuurlijke niveaus initiatief nodig zijn en dient er dus interbestuurlijk samengewerkt en afgestemd te worden. Niet alle sleutels zijn te vinden op het Vlaamse niveau er is nood aan samenwerking over bestuursniveaus heen (multi-level).

De overheid alleen is niet bij machte om complexe maatschappelijke problemen aan te pakken. Niet alle sleutels zijn te vinden binnen de overheid. Budgetten, bevoegdheden en kennis zitten verspreid. We moeten in de komende jaren meer werk maken van het laten samenwerken van alle actoren uit de quadruple helix in netwerken door het vormen van coalities met kennisinstellingen, bedrijfswereld, middenveld en burgers (multi-actor aanpak). In netwerk government zit de noodzakelijke innovatie.

Er is ook nood aan een aanpak op de gepaste schaal bij het aanpakken van problemen of opportuniteiten, voor sommige aspecten zal dat wijkgericht moeten, voor andere op stadsniveau, voor nog andere op stadsregionaal niveau (de juiste schaal). Bij het beoordelen van de juiste schaal dient meteen ook de vraag naar de noodzakelijke kritische massa beantwoord te worden als men wil landen met efficiënte en effectieve oplossingen. In dat kader is het systeem van de fusiebonus aan herziening toe. Vandaag zijn de facto de kleine gemeenten de doelgroep van het fusiebeleid. We pleiten voor een aangepaste en meer dynamische fusiebonus, die ook minder vanzelfsprekende, maar potentieel sterke fusies faciliteert en mogelijk maakt tussen een centrumstad en (een) kleine gemeente(n). Er moet dringend een formule komen die steden en randgemeenten prikkelt om samen te werken. In een fusie, als ze dat willen, maar er zijn andere vormen van samenwerking mogelijk zoals regiowerkingen, die Vlaanderen via bonussen aanmoedigt.

De stadsregionale dimensie met enerzijds de stad en anderzijds een ruimtelijk of sociaal verdichte regio van functies en bewegingen rond deze stad, vragen gepaste politiek en gepaste bestuurlijke instrumenten om maatschappelijke fenomenen en problemen aan te pakken waarvan de focus en de relevante schaal de individuele steden en gemeenten overstijgt.

Het stedenbeleid in Vlaanderen heeft vandaag te weinig aandacht voor de stadsregio als deel van de stedelijke problematiek. Het stedenbeleid richt zich tot steden als object, als onderhandelingspartner en als schaal, maar niet tot de stadsregio als dusdanig. Maar het mag duidelijk zijn dat de oplossing niet alleen door een 'bijgestuurd' stedenbeleid zal gegenereerd worden. De impact van de sectoren op het vlak van stedelijke en stadsregionale ontwikkeling is immers vele malen groter dan wat met het stedenbeleid kan bereikt worden.

Voor de ontwikkeling van een volwaardig Vlaams stedenbeleid vragen de centrumsteden de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement zowel bij de beleidsontwikkeling als – uitvoering volgende uitgangspunten als leidraad te hanteren:

- Ontkokering van beleid en reductie van versnippering door overdreven detailregeling op sectoraal niveau, een multidisciplinaire aanpak en samenwerking over sectoren heen;
- Interbestuurlijke samenwerking en afstemming;
- Stimuleren van coalities tussen overheden, kennisinstellingen, bedrijfswereld, middenveld en burgers;
- Aanpakken van problemen en opportuniteiten op de gepaste schaal met bijzondere aandacht voor het oplossend vermogen van stadsregionale samenwerking;
- Dynamiseren van het systeem van de fusiebonus zodat sterke fusies tussen centrumsteden en kleine(re) gemeenten mogelijk en aangemoedigd worden;
- Organiseren van meer overleg, samenwerking en afstemming met de betrokken steden over Vlaamse beslissingen met een impact op de steden: betere planning van projecten, meer gestructureerde afspraken, gemengde projectteams,

De interbestuurlijke realiteit

Een toenemend aantal opgaven en vraagstukken worden gekenmerkt door een groot aantal partijen betrokken met uiteenlopende waarden, visies en belangen en met een fragmentatie van macht en verantwoordelijkheid waardoor geen van de actoren tot een oplossende interventie kan komen. Budgetten, bevoegdheden, kennis, knowhow en legitimatie zitten verspreid over verschillende types van actoren, die in een uiterst vervlochten netwerk van wederzijdse afhankelijkheidsrelaties staan. In de hoofden van de Vlaamse beleidsmakers moet een omslag komen die meer rekening houdt met de aanwezigheid van die (interbestuurlijke) realiteit.

Om de slagkracht van de bestuurlijke organisatie te vergroten, is het nodig meer te denken in termen van processen over de grenzen van bestuursniveaus heen. Een ketenbenadering van interbestuurlijke processen is nu zo goed als onbestaande, elk bestuursniveau kijkt vooral naar zijn eigen activiteiten. Slechts weinigen hebben zicht op de volledige beleidsketens in een bepaald beleidsdomein of beleidsveld. Er is nood aan rationalisering en meer coherentie in de veelheid aan Vlaamse Strategische plannen om dubbel werk, inhoudelijke overlap en divergerende prioriteiten met uiteenlopende planhorizon te vermijden.

Het subsidiariteitsbeginsel wordt in regeerakkoorden en beleidsbrieven door de Vlaamse overheid naar voor geschoven als basis voor het binnenlands bestuur. Bij de effectieve uitwerking van het beleid kan ontegensprekelijk worden vastgesteld dat de Vlaamse overheid het moeilijk heeft om deze theorie om te zetten in de praktijk. De bekomen beleidsruimte ten gevolge van de opeenvolgende staatshervormingen wordt door Vlaanderen niet gemakkelijk terug afgestaan aan een onderliggend bestuursniveau.

Ook het federale overheidsniveau wordt door de Vlaamse overheid te vaak genegeerd als belangrijke actor op het lokale en intermediaire veld. De federale overheid is nochtans veelvuldig aanwezig op het vlak van werkgelegenheidsbeleid (werkwinkels met RvA), veiligheidsbeleid (politie), welzijnsbeleid (OCMW met een federale taakinfilling), ... De Vlaamse politiek houdt daar te weinig rekening mee. Het gevolg is dat de steden behoorlijke hinder ondervinden door een tekort aan afstemming.

Voor de ontwikkeling van een volwaardig Vlaams stedenbeleid vragen de centrumsteden de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement werk te maken van:

- Het subsidiariteitsbeginsel effectief toe te passen;
- Bij het doorschuiven van taken naar de lokale besturen de bijhorende middelen en personeelsleden de taken te laten volgen én cruciale hefboomen niet langer centraal te verankeren zodat er echte lokale handelingsvrijheid ontstaat;
- Een Vlaamse overheid die als intermediair bestuursniveau ook het federale en Europese overheidsniveau erkent als belangrijke actoren op het lokale en intermediaire veld zodat steden minder hinder ondervinden door een tekort aan afstemming.

Stedelijke opgaven dienen zich niet 'silo-gewijs' aan

Verkeersveiligheid, geluidsoverlast, investeringsvriendelijk klimaat voor bedrijven, luchtkwaliteit, migratie, criminaliteitspreventie, toegankelijkheid voor mensen met fysieke handicap, publiek domein, toeristische aantrekkelijkheid, leninglasten, distributie van goederen, droogte en overstromingen, data, penisoenen, parkeerbeleid, parken, biodiversiteit, sociale inclusie, genderperspectief, kinderopvang, daklozen, seniorenbeleid, shopping, economische diversiteit, ruimtegebruik, energieconsumptie, afval, architecturale uitstraling, democratisch gehalte, betrokkenheid van burgers in planningsprocessen, politie, duurzaamheid van materialen, openbaar vervoer, leasingcontracten, erfgoed, speelpleinen, manifestaties en betogingen, waterbeleid, recht op wonen,

Voor elk item hierboven is wel een beleid ontwikkeld, een administratie verantwoordelijk met elk hun eigen regelgeving en procedures. Interne fragmentatie van de Vlaamse overheid (sectorale specialisatie, verzelfstandiging, ...) leidde tot verkokering met afstemmings-, integratie-, overlappings- en concurrentieproblemen. De onmacht van sectoren om problemen binnen eigen kaders op te lossen resulteert dan in bijkomende sectorale regelgeving die in combinatie met andere sectorale regelgeving tot erg complexe en contradictorische visies en houdingen leiden op het terrein. Deze beperken ten gronde de handelingsvrijheid van de steden en maken ze bovendien minder slagvaardig. Het belemmert de oplossing van complexe maatschappelijke vraagstukken die een geïntegreerde, sector-overschrijdende regie vragen op het lokale niveau. De aanpak die we nodig hebben staat haaks op de huidige versnippering van de Vlaamse overheid.

Een goed startpunt alvorens andere actoren mee aan boord te nemen is te focussen op het eigen Vlaams beleid en het handelen en het gepland beleid van alle Vlaamse administraties eens te toetsen aan de uitgangspunten van multidisciplinariteit bij het ontwikkelen van visies en concepten. Dat levert zonder twijfel een behoorlijke lijst op van dingen die anders dienen aangepakt te worden op Vlaams niveau: regelgeving, voorwaarden, procedures, processen... Een voorbeeld. Bij het thema meervoudig gebruik, gedeeld gebruik, combineren, ... bots je als stad op talloze sectorale subsidievoorschriften die dat erg moeilijk tot onmogelijk maken. Een ander voorbeeld is de verweving van functies wat vandaag een lijdensweg is door de Vlaamse-wetgeving. In beide voorbeelden denkt elke sector vanuit zijn eigen logica waarbij het realiseren van de eigen doelstellingen de norm is en niet het ruimtelijk rendement of een kwaliteitsvolle inrichting van de Vlaamse ruimte.

De ervaring leert dat iedere sector bij het aanpakken van problemen of opzetten van projecten het onderste uit de kan wil. Zo vallen projecten stil, komen we in ellenlange energieverlindende discussies terecht. Oplossingen vragen geven en nemen op sectoraal niveau met als drijfveer en doel de meest optimale uitkomst te realiseren. En dat lukt niet met de verkokerde wijze waarop de verschillende sectoren vandaag hun doelen willen halen.

Voor de ontwikkeling van een volwaardig Vlaams stedenbeleid vragen de centrumsteden de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement werk te maken van:

- De vervelling van de 'dichtgeregelde' overheid tot één met een voortvarende aanpak van langspende problemen. De Vlaamse overheid treedt daarbij op als een kaderstellende overheid met sturing op hoofdlijnen en creëert op die manier de noodzakelijke beleids- en uitvoeringsruimte voor medeoverheden;
- Verdere deregulering door afschaffen, stroomlijnen of vereenvoudigen van de wet- en regelgeving;
- Het inzetten op digitaal-vriendelijke regelgeving. Een zeer gedetailleerde regelgeving is dikwijls een rem op het digitaal afhandelen van transacties met de overheid;
- Een standvastige aanpak op de langere termijn, voldoende soepelheid op de korte termijn en oplossingsgerichtheid in het optreden van de Vlaamse overheid;
- Het verkorten van de doorlooptijden op het vlak van infrastructuur in verschillende domeinen (kinderopvang, onderwijs, woonzorg, sociale huisvesting, ...). De lange doorlooptijden en vooral de vertragingen ten gevolge van die over gedetailleerde voorschriften leiden nu tot een toename van de kostprijs van projecten (geschat op 20 à 25 %). Het moet sneller en we moeten zoeken naar soepele financieringsmodellen;
- Het ontwikkelen van een afwegingskader dat gehanteerd kan worden als ambities van sectoren en bestuursniveaus samenkomen in opgaven en projecten.

Data en analyse

Steden hebben een steeds groeiende behoefte aan een goed gedocumenteerd beeld van de omgeving waarin beleid gevoerd dient te worden, aan gestructureerde data-analyse, aan opvolging van beleidsdoelen en aan inzichtelijke rapportering en visualisatie. De 13 centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie hebben beslist waar mogelijk en nuttig een gezamenlijk traject uit te stippelen om zo een fact-based beleid sneller mogelijk te maken. Dat stelt hen in staat te leren van elkaar en het werk te verdelen. Uit deze actieve samenwerking groeien een aantal expliciete wensen en bekommernissen omtrent het Vlaamse beleid inzake Data en Analyse.

De centrumsteden dringen aan op transparante, gestructureerde publicatie van overheidsdata. Daarbij hanteert de Vlaamse overheid een aantal belangrijke principes:

- Steden en gemeenten zijn als overheid mede-eigenaar van overheidsdata. De toegang tot data uit en over de stad wordt daarom eenvoudig en transparant.
- De stad krijgt naast de Vlaamse agentschappen een belangrijke rol als data leverancier en wordt als dusdanig actief in de dialoog betrokken.
- Data zijn beschikbaar op een relevant detailniveau: de gegevens zijn zoveel mogelijk beschikbaar op atomair niveau, minimaal op niveau van statistische sector. Op die manier wordt datapublicatie ook relevant voor stedelijk beleid.
- Data zijn beschikbaar voor een relevant gebied: stedelijk beleid stopt niet aan de grens van de centrumstad, daarom is toegang tot gegevens op stadsregionaal niveau essentieel.

Hier is voor Vlaanderen een ontzorgende en faciliterende rol weggelegd.

- Er wordt gewerkt aan Vlaamse standaarden voor decentraal beheerde, centraal gepubliceerde authentieke bronnen. Daarbij wordt evenveel aandacht besteed aan het ontwerp en de opbouw van datasystemen als aan de praktische implementatie van het decentraal beheer.
- Vlaanderen voorziet in duidelijke, eenvormige regels voor het gebruik en de toegang tot data. Het MAGDA platform speelt daarin een cruciale rol.
- Vlaanderen neemt een actief ondersteunende rol op bij het publiceren van statistische data. Statistische analyses zijn daarbij niet enkel nuttig en relevant voor het regionaal beleid maar zijn door een hoger detailniveau ook te koppelen aan stedelijk beleid. De driejaarlijkse stadsmonitor is daar een uitgelezen voorbeeld van.

Nood aan een sterk smart city-ecosysteem met ruimte voor experiment, innovatie en samenwerking

Steden zien zich voor grote uitdagingen geplaatst rond mobiliteit, afvalverwerking, energieverbruik, samenleven in diversiteit, matchen van werknemers en jobs, Biedt het smart cities – concept antwoorden? Blind vertrouwen dat technologie al onze maatschappelijke problemen zal oplossen, is geloven in een sprookje. Vertrekpunt van smart cities- projecten moeten wat de centrumsteden betreft altijd maatschappelijke uitdagingen zijn en het maken van beleidskeuzes in functie van het samenleven. De vraag wat de stad nodig heeft om een leefbaarder stad te worden staat daarbij centraal. Het formuleren van de vragen waarop technologie ons antwoorden moet bieden is prioritair. Het zoeken hoe technologie die antwoorden kan faciliteren, vloeit daaruit voort.

Smart cities vragen een systemische aanpak en hokjesdenken is nefast daarvoor. Door de versplintering van bevoegdheden wordt zo een systemische aanpak een moeilijke noot om te kraken. De verkokering van verschillende beleidsdomeinen is een probleem dat al tot in den treure gesignaleerd maar zelden aangepakt is. In het kader van smart cities is het een ‘Showstopper’. In vergelijking met de beste leerlingen in de Europese klas – Kopenhagen, Barcelona, Helsinki - hebben we nog heel wat in te halen. Volgens een artikel in De Tijd uit 2016 liepen een aantal Belgische steden in 2011 nog mee voorop met dezelfde proeftuinaanpak als Barcelona en Amsterdam. Maar ze bleven steken in versnipperde projecten. Als we dat probleem niet opgelost krijgen, kunnen we ons beter de moeite besparen. Dan zal het kalf verdrinken.

Werken aan slimme steden en gemeenten in een slimme regio kunnen we niet alleen. We reiken de hand naar de Vlaamse overheid om samen de schouders te zetten onder een slimme regio Vlaanderen, met een sterk smart city-ecosysteem met ruimte voor experiment, innovatie en samenwerking. De centrumsteden vragen de Vlaamse overheid de lokale overheden te ontzorgen, in te zetten op leren en delen en ondersteunende en flankerende maatregelen te ontwikkelen.

Bij het uitwerken van deze slimme regio Vlaanderen houdt de Vlaamse overheid steeds vast aan een aantal belangrijke principes die de rode draad vormen doorheen een consistent en duurzaam Vlaams beleid rond Smart Cities:

- Steden zijn een actieve partner in de uitrol en de toepassing van een goed Smart City beleid. Stedelijke prioriteiten staan daarbij hoog op de Vlaamse agenda;
- Het gevoerde beleid is aangepast aan de (groot)stedelijke schaal waarbinnen gewerkt wordt, houdt rekening met de centrumfunctie die de steden vervullen, heeft daarbij oog voor de regionale impact die projecten met zich meebrengen en laat ruimte voor de specifieke stedelijke identiteit van elke centrumstad;
- Innovatie is het kernwoord en daarom is ruimte voor experiment essentieel. De steden vragen een omkadering die toelaat veilig te experimenteren, met ruimte voor gecontroleerd falen. Dat laat toe te leren uit eerder gemaakte fouten en zo fundamenteel te groeien;

- Dit alles moet gebeuren met een maximale inzet van de zogenaamde Quadruple Helix. Er wordt in alle gevallen gestreefd naar een actieve samenwerking tussen overheid, onderwijsinstellingen, markt en middenveld / al dan niet georganiseerde burgers. Vlaanderen moet actie ondernemen om bestaande drempels tot samenwerken te verlagen en/of weg te werken.

Ontzorgen

In een aantal gevallen kan de Vlaamse overheid de rol van de individuele steden overnemen door oplossingen centraal uit te werken en de steden te ontzorgen van ‘het elk voor zich uitwerken van eenzelfde oplossing’.

Hoewel bij het ontzorgen optimaal gezocht wordt naar generieke oplossingen blijft het belangrijk oog te blijven hebben voor specifieke lokale factoren zoals schaal en centrumfunctie. Oplossingen kunnen niet vervallen in one-size-fits-all en moeten dus over voldoende beweegruimte beschikken om steden in staat te stellen eigen accenten te leggen.

De centrumsteden vragen de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement werk te maken van:

- Een duidelijk juridisch kader voor innovatie. Niet alleen een duidelijk wetgevend kader is gewenst. De steden vragen ook centrale juridische ondersteuning, een neutrale Vlaamse kennispartner die kennis opbouwt en best practices uitwerkt. Het gaat daarbij om ondersteuning op vlak van aanbesteden maar ook omkadering bij het toepassen van privacy wetgeving en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (GDPR);
- Het optimaal uitspelen van zijn centrale rol op vlak van datamanagement door het uitwerken van een gedragen data - architectuurvisie en door een trekkersrol op te nemen in het uitwerken van datastandaarden. Daarnaast hoort de praktijk van decentraal beheerde maar centraal ontsloten authentieke bronnen te worden volgehouden en uitgebouwd. De Vlaamse centrumsteden wensen daarbij vanaf het begin mee aan tafel te zitten bij het uitwerken van gezamenlijke oplossingen. Voor het breed inzetten van oplossingen en het versnellen van implementatie kan gedacht worden aan raamcontracten die de steden in staat stellen snel over te gaan tot implementatie;
- Het stimuleren van de Quadruple Helix: wetenschappelijke programma's kunnen worden gestimuleerd om optimaal af te stemmen op maatschappelijke noden. De Vlaamse overheid kan structuren uitwerken om het samenwerken te vereenvoudigen en tegelijk ervaringen in best practices en richtlijnen te gieten.

Leren en delen

Tegelijk is het inzetten op actieve kennisopbouw binnen de Vlaamse centrumsteden noodzakelijk, waarbij de focus ligt op gezamenlijk leren en kennis delen.

De centrumsteden vragen de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement werk te maken van:

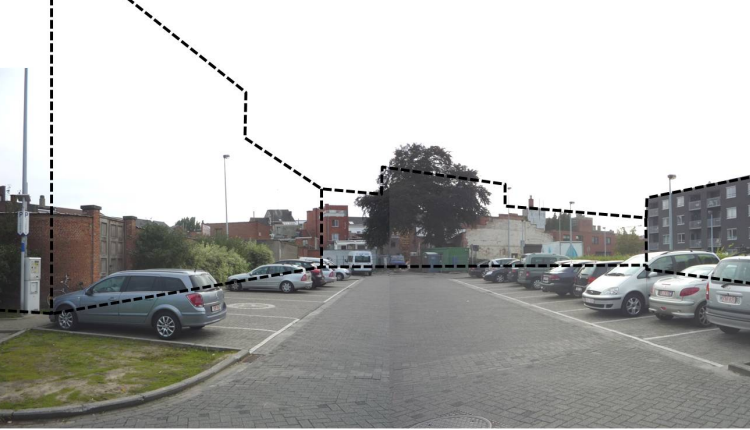
- Het organiseren van opleidingen afgestemd op de informatiebehoeften van de centrumsteden. Daarbij graag ook voldoende aandacht voor mislukte trajecten zodat we kunnen leren uit eerder gemaakte fouten;
- Het verzamelen en clusteren van kennis in een (inter)actieve kennisbank of kennishub, zodat opgedane kennis gemakkelijk kan teruggevonden worden en inzetbaar is op het moment dat ze nodig is;
- Het creëren van ruimte die de steden toelaat al doende kennis op te doen en te experimenteren. Investerings- en subsidieprogramma's (zoals de VLAIO-projectoproep City of Things) moeten daarbij voldoende ruimte laten om gecontroleerd te falen. Bij elk project bewaakt Vlaanderen de actieve kennisdeling en bekijkt met kritische blik de opschaling van de outcome.

Samen met de steden ontwikkelen

Voor een volwaardig Smart city beleid ontbreken vandaag zowel de structuren als heel wat bouwstenen.

De Vlaamse overheid wordt gevraagd samen met de centrumsteden te werken aan:

- Het ontwikkelen van een Smart City ecosysteem, opgebouwd uit generiek inzetbare bouwstenen zoals authentieke databronnen, slimme diensten en gemeenschappelijke softwarecomponenten;
- Het ontwikkelen van een werkveld met duidelijke structuren. Vlaanderen bepaalt of adopteert internationale (data)standaarden en werkt aan kwaliteitslabels of certificering voor soft- en hardwareoplossingen. Dit moet steden toelaten een generieke, vendor-onafhankelijke ICT-infrastructuur en architectuur uit te bouwen.

We zullen meer moeten doen met dezelfde ruimte

De bevolkingsvooruitzichten geven tegen 2035 een aangroei van 496.427 inwoners in Vlaanderen waarvan 137.796 zich situeren in de 13 centrumsteden, dat is net geen 28 %.

De omvang van de huishoudens zal er volgens de vooruitzichten als volgt uitzien in 2035:

	13 centrumsteden 2017	13 centrumsteden 2035	Aangroei in absolute aantallen	Aangroei %
1 persoon	296.192	322.328	26.136	8,1
2 personen	225.102	247.602	22.500	9,0
3 personen	89.204	91.901	2.697	2,9
4 personen	77.228	82.569	5.341	6,4
5 personen of meer	51.691	57.569	5.878	10,2
Totaal	739.417	802.024	62.607	7,8

Meer inwoners en meer huishoudens wegens voortschrijdende gezinsverdunding betekenen meer woningen, meer scholen, winkels, zorgcentra, sport- en cultuurvoorzieningen, publieke ruimte, groen... Verdichten zonder visie zou na 20 jaar inspanningen de leefbaarheid van steden weer bedreigen. Daar is alvast de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen het mee eens. Ze is helder over de ruimtelijke context waarin verdichting zal moeten gebeuren. Het ruimtelijk rendement moet verhogen binnen het huidig ruimtebeslag en dat kan alleen met een zorgvuldig ruimtegebruik (intensifiëren, verweven van programma's, hergebruiken en tijdelijk gebruiken).

Slimme verdichtingsstrategieën die inzetten op stapelen, verweving van programma's en meervoudig ruimtegebruik, op combineren/delen van voorzieningen en transformatie van verkavelingen, dragen daartoe bij.

De sluiting van fabrieken, militaire voorzieningen, watertorens, steenbakkerijen, ... door economische en technologische evoluties en van kerken en scholen door ontkerkelijking en schaalvergroting, scheidt leegstanden die het fysiek weefsel én de sociale veerkracht aantasten. Immers, gebouwen zijn meer dan bakstenen. Kerken, scholen, bibliotheken, parochiezalen, pastorijen, conciërgewoningen, handelspannen, cafés, herenhuizen, cafés en zelfs bordelen geven 'ziel' aan een buurt. Ze creëren een genius loci - letterlijk: 'de geest van een plaats'. Ze geven omliggende straten en panden een aura. Ze bepalen mee de identiteit en het silhouet van de buurt. Ze maken deel uit van de mental mapping van de buurt- en wijkbewoners, soms zelfs van een hele stad. Ook de herbestemming van leegstaande gebouwen met een smoel, al dan niet beschermd als erfgoed, kunnen in vele gevallen door hergebruik een bijdrage leveren aan het slim verdichten.

Naast gebouwde ruimte moet ook voldoende ruimte worden voorzien voor integratie in het stedelijk landschap (publieke ruimte, groen, het watersysteem, de voedselproductie, ...) Klimaatverandering en hernieuwbare energiebronnen vragen nieuwe omgang met stedelijk landschap.

Omdat ‘Slim verdichten’ een urgente opgave wordt, vragen de centrumsteden aan de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement het volgende:

- Infrastructuur niet meer sector per sector te bekijken maar programma’s te maken die infrastructuurbehoeften verweven en steunen op het delen van voorzieningen.
- De kritische succesfactoren te creëren die het toepassen van verschillende ruimtelijke strategieën aanmoedigen: stapelen, combineren en delen van voorzieningen, het aanpassen, het multi-inzetbaar maken, het hergebruiken of het tijdelijk gebruiken van gebouwen en gronden die wachten op een definitieve aanwending, de herverkaveling van gronden... Vandaag zijn steden aan handen en voeten gebonden door bovenlokale (subsidie)regelgevingen die te sectoraal en vooral te detaillistisch zijn. Verschillende aanpakken zijn mogelijk, we stellen er hieronder twee voor:
 - het creëren van een ‘Experimentenpot’ waarin alle beleidsdomeinen die vandaag middelen beschikbaar hebben voor het subsidiëren van scholen, sporthallen, sociale huisvesting, bibliotheken, opleidingscentra,... een deel van hun middelen bundelen. Via een jaarlijkse oproep kunnen een beperkt aantal projecten geselecteerd worden die ons tijdens de volgende beleidsperiode in staat moeten stellen om al doende te leren hoe een aangepaste (subsidie)regelgeving er kan uitzien maar ook in staat stelt te onderzoeken hoe de Vlaamse administratie zich anders project- en procesmatig kan organiseren bij dit soort sector-overschrijdende projecten.
 - het invoeren van een catch all-bepaling in de Vlaamse regelgeving die de aanpasbaarheid, de multi-inzetbaarheid en de combineerbaarheid van infrastructuur in het algemeen belang steeds mogelijk maakt onder bepaalde voorwaarden (vergelijkbaar met het PPS-decreet).
- Meer in te zetten op kennis over de ‘niet- inzetbare gebouwen en gronden’ en leegstand. Heel wat leegstaande gebouwen en terreinen wachten (soms tevergeefs) op een nieuwe gebruiker en zijn dus vandaag niet inzetbaar. Die leegstand situeert zich binnen verschillende sectoren: de leegstroom van de kerken en ander onroerend cultureel erfgoed, vrijkomende terreinen van het leger, ziekenhuiscomplexen, grote industriële complexen, verlaten of onderbezette bedrijventerreinen, de hoge leegstand in kantoorpanden, brownfields, leegstand boven winkels, ... Over de feitelijke aard en omvang van leegstand en herbestemming bestaat alleen gefragmenteerde kennis binnen sectoren.
- Het ontwikkelen van alternatieve financieringssystemen voor het herbestemmen van (beschermd) erfgoed: coöperatieven, een hertalen van de win/win leningen, creatie van matchmaking platformen ...
- Steden te ondersteunen bij het onderzoeken hoe voldoende ruimte voor integratie van publieke ruimte, groen, watersysteem en voedselproductie in het stedelijk landschap kan gecreëerd worden. Klimaatverandering en hernieuwbare energiebronnen zullen immers een nieuwe omgang vragen met het stedelijk landschap.

Steden en stedelijke netwerken bieden mee een sterk Vlaams antwoord op het Europa van morgen

Commissaris Hahn weet het ook blijkt op de website van de Europese commissie: "De steden van morgen zijn het Europa van morgen." Die wederzijdse afhankelijkheid is een erkenning van een realiteit maar vraagt een goed werkend interbestuurlijk samenspel.

De steden zijn de besturen die het dichtst bij de burger staan en best geplaatst om Europa bij de burger te brengen en zo bottom up meer draagvlak te creëren voor Europa en haar instellingen. De omslag om bottom-up draagvlak te creëren voor Europa en de Europese instellingen begint lokaal.

Anderzijds is Europa ook een inspiratiebron met veel leerpotentieel en met fondsen die dikwijls als hefboom gehanteerd worden om nieuw beleid te ontwikkelen en op de politieke agenda te zetten. Europa biedt ook een forum om Vlaamse praktijken uit te dragen,...

De steden zijn dus een ideale partner voor de Vlaamse en federale overheden in het realiseren van hun Europese verplichtingen en ambities. De Vlaamse steden of een netwerk van steden kunnen lokaal coördineren en sturen, partners en belanghebbenden samenbrengen, overleg organiseren en een sterk lokaal beleid voeren dat het Europese beleid mee ondersteunt en versterkt. Steden zijn de huiskamer van Europa. De plek waar alles samenkomt en waar de oplossingen gegeneerd worden. Daardoor is het legitiem medezeggenschap te claimen met betrekking tot Europese regelgeving en financiering.

De Vlaamse centrumsteden vragen aan de Vlaamse overheid:

- De steden als een medeoverheid nauw te betrekken bij uittekenen van haar internationaal en Europees beleid, bij de inzet van de Europese middelen en hierover structureel een partnerschap aan te gaan met de steden.
- Als een volwaardige partner betrokken te worden in het cohesiebeleid om zo bij te dragen aan de Vlaamse vertaling van het Europese regionale beleid. Dit kan onder meer door het opnemen van de steden in het partnership agreement dat de EC met de lidstaat België aangaat. De steden krijgen hierdoor - veel meer dan momenteel het geval is - mee een rol in het ontwerp, de uitvoering en de monitoring van de Belgische en Vlaamse vertaling van het EU beleid (inclusief het cohesiebeleid).
- Dat Vlaanderen op het vlak van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDGs) een voortrekkersrol opneemt, de integratie ervan in het Europees beleid mee stimuleert en erkent dat de steden de uitgelezen partner zijn voor de implementatie van de Agenda 2030.
- De toepassing van het subsidiariteitsprincipe (actieve subsidiariteit) tot op het stedelijk niveau. Er is nog te weinig sprake van een stedelijke agenda in de EU, waar steden mee aan tafel kunnen discussiëren rond het Europese beleid. Inspiratie kan gehaald worden uit de methodiek van de Stedelijke Agenda (Urban Agenda) waar steden, lidstaten en de Europese Commissie samen aan de tafel zitten. Dat betekent de ontwikkeling van specifieke instrumenten voor consultatie en inspraak van de steden (niet enkel via de traditionele – moeilijk communiceerbare – consultaties van de Europese Commissie met krappe deadlines).
- Dat Vlaanderen prioriteit geeft aan de versterking, zowel juridisch, financieel, infrastructureel als inhoudelijk, van de cross border samenwerking tussen Vlaamse steden en hun buitenlandse buursteden.